

UKÁZKA, POSTUP, HARMONOGRAM

Příběh pana P.

Do 13 let žil P. ve vesnici u L. (okresní město), kde bydlely jeho babičky (dědečky už nezažil). Otec a matka pracovali jako „bílé límečky“ v místní papírně u řeky, nahoře na kopci bylo JZD a „uprostřed někde základní škola“. Je jedináček.

Jednoznačným hrdinou byl pro P. jeho OTEC: učil ho hrát fotbal, bruslit, jezdit na kole, vedl ho ke sportu. Otec také chodil s „fabrickými“ dětmi ven a učil je různé hry (jako „Na národy“): byl to bývalý skautský vůdce a měl rád kolem sebe děti. I jinak byl otec ve vesnici dost známá postava s přezdívkou „doktor“ (vystudoval FF v Brně, obor filozofie; matka SŠ ekonomickou), zakládal maňáskové divadlo apod. Patřil k několika málo intelektuálům (dalším byl třeba sběratel starožitností a amatérský archeolog místního kostela).

P. nebyl moc sportovně šikovný, byl tlustý (jak říká, „při těle“), a i když běhal s ostatními dětmi po fabrice, stejně rád sedával doma a četl knížky (pravidelně chodil do knihovny, donesl si jich na týden několik a přemýšlel, „kterou první zhltnu“). Vždy měl velký zážitek, když do tovární haly přivezly vyřazené knihy k sešrotování na nový papír: P-ova rodina a jejich sousedů tam prohledávali obrovskou haldu a každý křičel nadšením, když našel nějakou pěknou knihu, i když měla vpředu asi záměrně vytržené listy (aby byla znehodnocená). (Později P. občas rád navštěvoval antikvariáty, a radost z nalezení něčeho se u něj možná obecněji projevuje i v občasné houbařské mánii, kterou také zdědil z původní rodiny.)

P. byl náruživý čtenář, a tak knihy dostával i jako dárky, zejména ty KOD (knihy odvahy a dobrodružství), třeba s hrdiny jako Vinnetou a Old Shatterhand (koupila mu babička, co vystála frontu). Ale asi jeho největší literární hrdinové byli „šermíři“ jako d'Artagnan z Mušketýrů a pan Wolodyjovski z románů od Sienkiewicze: jednou starší bratranec přivezl na setkání rodin kord z oddílu, do něhož chodil, a P. si to mohl zkusit.

Na podnikové dovolené na přehradě se jedno léto s kamarádem sousedem přestrojovali za piráty a druhý rok za indiány: otec a kamarádův otec jim při tom pomáhali, vyráběli s nimi čelenky a dokonce ušili mokasíny. (Ještě si pamatuje své indiánské jméno). Přestrojování, hraní si na fiktivní postavy ho bavilo a nestyděl se při něm.

Na přehradě také s rodinou sousedů sbírali v té době populární „samorosty“, doma v sousedově dílně pak čistili a lakovali Otcova a sousedova práce v dílně, kde „bastlili i na nábytku“, ho však nepřitahovala a nešla mu.

P. „fanaticky rád“ kreslil a maloval; třeba neuměle zkoušel vodovkami třeba oleje podle reprodukcí Rembrandta. Reprodukce si i vystříhal z časopisů a lepil do sešitu. V té době snil o tom, že z něj bude malíř. Soutěžil v tom se svým o rok mladším sousedem.

I když hrával s kluky fotbal a v zimě na řece hokej, a i když ho tolerovali v místním gymnastickém oddílu (kam se chtěl dostat jako ostatní děti), žádné sportovní vzory ho nezaujaly, i když MS v hokeji a fotbale na rozdíl od otce trochu sledoval. Otec s matkou měli nejraději přenosy z krasobruslení, rád se díval a fandil s nimi. Sám se obdivoval hlavně hrdinům z fikce (šermíři, poslední Mohykán atd.) a pak malířským dílům: jména jejich autorů dokázal uhádnout z malé reprodukce.

Sbíral trochu poštovní známky, ale „jen esteticky, kvůli obrázkům“, ne systematicky kvůli úplnosti nebo vzácnosti jako jeden jeho kamarád, a chvíli nálepky z krabiček od sirek se svým kamarádem sousedem, ale tato záliba skončila, když jeho otec a otec souseda-kamaráda přivezli ze Solo Sušice obrovské tiskárenské archy nálepek, aby svým synům udělali radost.

Hudba ho v té době spíše „míjela“. Neměl rád, když v neděli po obědě u babičky rádio po drátě spustilo nějakou klasickou skladbu (jak teď už ví, romantického období). Rodiče měli docela rádi písničky Semaforu a otec si cenil zejména Evu Pilarovou: P. se líbila, i

fyzicky, považoval ji za „krásnou“. Občas si rodina zpívala lidové písničky. Ale naslouchání hudbě nebo chození na koncerty se v rodině nepěstovalo, a ani nebylo v okolí moc dostupné. O P. se právem tvrdilo, že je absolutní hudební anti-talent, že zpívá falešně, navzdory genům (otec hrál v dětství a adolescenci na housle, občas hrál se svým švagrem při rodinných setkáních, a činil tak i v pozdním věku aspoň na Vánoce.) Nicméně si P. v dnešní době život bez hudby nedokáže představit, často si oblíbí nějakou melodii, kterou si brouká, a i při práci si každý den hudbu pouští; romantiky dál nemá moc rád (snad trochu Dvořáka).

Také mu v té době (do 13 let) příliš nezáleželo na stylu účesu a oblečení, ale dost pečlivě se o to starala matka, „velmi krásná a elegantní žena“. Matka uměla šít (babička byla vyučená švadlena) a některé šaty a moderní kabát si nechávala šít na míru, což v té době bylo běžné i u nijak majetných rodin.

I když se některým kamarádům v něčem obdivoval (třeba za sílu nebo tělesnou šikovnost), zvláště trochu starším, žádný mu nějaké idoly ze sféry umění a kultury nezprostředkoval.

Ve škole měl vždy výborný prospěch, ale nebyl považován za „šprta“. Otec ho asi od 8-9 let učil a nutil učit se cizí jazyky, nejprve němčinu, pak angličtinu. Sledovali pravidelně vídeňskou televizi, kterou šlo na Moravě chytat.

Po přestěhování do Brna (otec tam získal místo) v 13 letech se P. ocitl v sídlištní škole a v prostředí namíchaném z nejrůznějších socio-kulturních vrstev: „bydlelo tam i hodně zedníků, co to sídliště stavěli.“ Zde nepatřil k drsnému a dost proletářskému „hard core“ třídy, smíšené partě kluků a holek, co spolu chodili ven kouřit a „blbnout“, asi i trochu pít a částečně asi k sexuálním hrátkám, ale skamarádil se se třemi podobně „intelektuálními“ kluky (kteří měli také dobré známky), stýkali se po škole, spolu poslouchali hudbu a vyprávěli si „vtipný“ věci, dělali slovní humor. Jeden z nich se stal na dobu adolescence jeho „alter ego“, kdy se jeden druhému svěřovali.

Dostali se k nim všem asi ve stejné době Beatles, on sám pak začal poslouchat večer rádio Luxemburg, chodil si kupovat Melodii a Aktuality Melodie, tehdy začínající. K Vánocům mu rodiče věnovali knihu „Beatles v písních a obrazech“, ale pak byli trochu zaraženi některými dost „divokými obrázky, erotickými a psychedelickými“. K Beatles se váže ještě několik historek: dívka, kterou miloval (odmítala ho), když se chtěl naivně pochlubit a ukázat, že je „in“, mu řekla, že Beatles vůbec nejsou nejlepší, ale Jimmie Hendrix' Experience – byla „napřed“, stýkajíc se staršími kluky. Jeho prázdninový kamarád (také jezdil zase za svou babičku do L.), když P. tvrdil, že se Beatles nikdy nerozpadnou, ho zdrtil tím, že rozpadnou (bylo to prý, jako kdyby mu někdo v dětství řekl, že Ježíšek neexistuje). Tento prázdninový kamarád byl „napřed“ i jinak a upozornil ho na knihy Bohumila Hrabala, jejichž čtenářem se potom P. stal a jejichž úryvky si někdy vzájemně citovali.

V Brně ho otec dostal jednak do plaveckého oddílu (P. rád plaval, když se přes léto jezdilo na přehradu a k rybníkům), jednak na výtvarnou LŠU (ZUŠ), kde se P. dařilo lépe než na plavání (nemohl konkurovat od dětství trénovaným závodníkům).

Také mu v té době začalo záležet na tom, jak vypadá, zda má „džinsy, froté ponožky, botasky a tak“. Matka (s níž otec souhlasil) ho nutila, aby si nechal zkrátit vlasy, a v rodině kvůli tomu byly hádky.

Po dokončení ZŠ se P. dostal na gymnázium ...

Interpretace příběhu

(Jde o résumé biografického rozhovoru, který kdysi provedl jeden student. V reálu text pokračoval dál. Jak vidno, rozhovor nebyl úplně obecně biografický, nýbrž byl primárně zaměřen na problematiku pop-panteonu v širokém slova smyslu, jakožto role idolizovaných osob /v kontextu koníčků a zájmů, talentů a handicapů/, které nějak vedly respondenta od původní rodičovské matrice směrem k vlastní generaci.)

Při interpretaci je zřejmé, že šlo o chlapce s výborným kulturním zázemím, nadprůměrně nad dané vesnicko-tovární prostředí.

Jeho život do odstěhování a do puberty byl vymezen okruhem jeho otce, který zjevně přesahoval až do chlapcových kontaktů s vrstevníky. S tím se pojil fantazijní a možná *únikový* charakter fikce ať už v četbě, v hraní si na indiány a piráty, a možná i v kreslení, jež také představovalo momenty regulované samoty a jinou, vlastní scénu.

Zjevně šlo o dost „opečovávané“ dítě, kterému šli rodiče na ruku v jeho zálibách před pubertou (otec a soused pomáhající při hře na indiány) i při ní (zmínka o knize o Beatles, jež pak rodiče zarazila).

Respondent několikrát naráží na svou tělesnou neobratnost a nešikovnost rukou, jako by to používal ke stylizaci do „intelektuála“. Je ale přesto možné, že tělesný pohyb hrál v jeho životě dost silnou roli (viz na vesnici + plavání v Brně).

Jeho vztah k hudbě není příliš jasný. Je možné, že ji nejraději používá jako kulisu (bránící tomu, aby ho při práci rozptylovaly jiné přicházející myšlenky) a ve skutečnosti příliš neprožívá, „nepouští si k tělu“ (romantická hudba ho příliš zneklidňovala). Není zřejmé, nakolik v jeho oblíbě Beatles vystupovala jeho snaha být „in“, ale že rád poslouchal rádio Luxemburg, svědčí o tom, že přece jenom mu v pubertě hudba něco dávala, že s ní rezonoval, i nad generační osamostatnění se od rodiny: nějakou jistotu oblíbené, vracející se melodie?

Jeho rozhořčení, že by se Beatles mohli rozpadnout, svědčí o tom, že měl poměrně silnou potřebu přátelství, možná i proto, aby nefungoval jen v okruhu rodiny, řízené otcem. Je také možné, že si i kreslení vybral jako koníčka, kde by nemusel s otcem, nositelem snad všech ostatních jiných talentů, chodit do soutěže, konkurence, ale dokázat něco svého.

Role matky je zde téměř nezmíněna, i když ji považoval za „velmi krásnou a elegantní ženu“, jež se mu tedy líbila.

Postoj k otcovi byl v tehdejší době zjevně dlouho velmi obdivný, ale s nějakou vytěsněnou ambivalencí, dodnes ne úplně překonanou: tak mu např. vyčítá, že ve snaze přispět k jeho filumenistickému zájmu mu ho vlastně zlikvidoval dovezením nálepek ze Solo Sušice.

I při pravděpodobně dobrém intelektu sám možná naznačuje nějaké zpoždění v „emoční“, vztahové sféře (2x zmínil, jak byli jeho vrstevníci „napřed“ ve vkusu), v des-identifikaci od otce, v samostatnosti. Vedle otce neuvádí žádné postavy více vzdálenějších idolů (strýců, starších bratranců – zmíněn 1, trenérů ani učitelů), kteří by ho od otce přece jen posunuli, natož pak idolů sociálních (herci, zpěváci, sportovci atd.), pouze malíře, ale ty spíše jako jejich díla a mezi díly bez zřetelných preferencí. To je současně provázeno silnou potřebou po kamarádství s někým.

Poznámky k vedení rozhovoru

V ukázce příběhu nejsou uvedeny kladené otázky, ale některé je možné interpolovat.

V rozhovoru by neměla chybět data: věk (zde neuveden), pohlaví, rodina v dětství, role otce, matky, sourozenců; škola; fyzický stav, případné handicapy nebo zas excelence (jaké byl respondent dítě); změny vzhledu; nadání, koníčky, zájmy, přání povolání, trávení volného času, sbírky a vyměňování předmětů, vkus, zájem o vzhled a oblečení, kulturní věci, „trendy“ a módy; místo ve vrstevnické skupině, kamarádi, party; sdílení idolů v rodině, mezi vrstevníky; typy idolů: idoly blízké (rodiče, sourozenci), blízké ale vzdálenější (trenér, učitel, starší bratranec), idoly sociální (herec, sportovec, zpěvák, autor fikce /filmař, romanopisec apod.) malíř... , nebo fiktivní hrdinové z literatury či filmu); jak sociální idoly korelují s koníčky (malíři pro toho, kdo sám maluje); kdy které idoly přišly, jak se střídaly; jaká možná funkce těchto idolů; idoly pouze k identifikaci nebo i k zamilování se na dálku do jiného pohlaví;

důležité jsou body přechodu: např. již zmíněný přechod od národního rodinného idolu k mezinárodnímu, který rodiče nechápou; nebo když člověka přejde sbírání;

otázky se ale nesmějí klást komisi, nýbrž volně podle chronologie až do současnosti, jak šlo s věkem; přitom se doptávat do podrobností a nedělat, že rozumím, když třeba nerozumím; někdy možno dělat, že nerozumím, že jsem to měl jinak, žil jsem v jiném prostředí; samozřejmě se ptát na zmíněné idoly, když je nebudete znát, ale i jindy, co se mu na nich líbí, jací byli (o idolech si pak dodatečně udělat obrázek přes internet, pokud je neznáte);

je vhodné nechat respondenta rozpovídat a vyzývat ho k detailům (třeba ohledně indiánů: měl i nějaké indiánské jméno, pamatuje si ho?);

rozhovor musí být *verbatim*, doslovný, proto je nejlepší ho nahrávat; nesmí se nahrazovat slova použitá respondentem nějakými „lepšími“; naopak je třeba cenit si slangu a „lidových“ výrazů (viz v příběhu třeba slovo „šprt“);

respondent musí cítit, že je zajímavý a že ho nějak obdivuji, třeba už jen za to, co sám nevím; atmosféra uvolněná, aby byl rád, že si může zavzpomínat anebo vyjádřit svůj názor či vkus.

Postup

1) Získat kolegu do výzkumné dvojice, domluvit se; dát zprávu na Moodle, kde si dvojici převezme jeden z vyučujících; (zde je nám jedno, jestli Váš kolega bude stejného nebo opačného genderu než Vy: obojí má svoje výhody a nevýhody; počítejte ovšem s tím, že bude konzultantem Vašich textů);

2) Sám si vyplnit papír s instrukcí: *Které máš nejoblíbenější známé osobnosti? (herci, zpěváci, sportovci...)* Zkus napsat, co se Ti na nich líbí, případně proč si myslíš, že jsou tak oblíbení.

Potom si zkusit zavzpomínat a třeba bodově (nemusí mít takovou relativně učenou formu jako citovaný příběh) zaznamenat nějaké svoje životní vzpomínky a etapy v idolech. Pracovat naprosto necenzurovaně, neboť materiál se nebude nikomu posílat. Je Vaším vnitřním naladěním na rozhovor;

3) Vybrat a získat respondenta *stejného pohlaví* (kvůli větší uvolněnosti při vyprávění třeba o erotických idolech a pro celkovou gender solidaritu), který by byl ochoten vypovídat na mikrofon; věkově nejraději do 30 let, ale ne příliš mladého: měl by mít určitý odstup ke

svému dětství; ne z oblasti blízkých příbuzných, ale v rovině mladých vzdálených tetiček, bratranců už by to možná šlo; měla by to být osoba ochotná si povídat, ale kromě pohlaví nejraději jiná: zájmy nebo kulturou;

vysvětlit respondentovi účel výzkumu: dělá se přehled toho, jaké lidi mají idoly, v různém věku; zatím se většinou sbíraly po školních třídách, ale to teď padlo; je svým způsobem taková bilanční doba;

že výzkum je zcela anonymní, bez udání jména, a že i některé okolnosti, které by mohly prozradit totožnost, budou posunuty;

2a) pokud by to nebylo křečovitě, nechat respondenta písemně nebo aspoň ústně chvíli přemýšlet nad instrukcí: *Které máš nejoblíbenější známé osobnosti? (herci, zpěváci, sportovci...)* Zkus napsat, co se Ti na nich líbí, případně proč si myslíš, že jsou tak oblíbení. Vytvořil by se tak výchozí bod: Aha, teď máš tyhle, a to's měl vždycky? Jak to bylo od začátku?

2b) Je také vhodné ukázat respondentovi svou vlastní volbu: svým způsobem se tak vyloží i vlastní karty a respondent se víc zaváže: výzkumník přestane být tím, kdo by se mu chtěl „vrtat v hlavě“;

Zde je také možné respondentovi říct, že děti i mládež často instrukci uhne a že píše své blízké idoly (nikoli jen ty sociální), ale to že je vlastně správně, že právě o to jde;

2c) Jako spíše mimořádná možnost, v případě, že by to opravdu nešlo, je možné použít onen návodný příběh a nechat ho přečíst respondentovi s tím, že k něčemu takovému byste se po rozhovoru rádi dostali; je zde ovšem určité riziko, že rozhovor pak bude příliš probíhat podle návodu textu, jen jako porovnání s ním a vynechá dimenze, který by měl bez něj;

(Rozhovor je obtížný úkol, ale není to nutno vidět osudově; jeden se nemusí povést, tak se udělá druhý; je také možné a často vhodné si ho po uskutečnění přečíst, zapřemýšlet, a potom se na respondenta obrátit a na některé věci se prostě doptat, to není žádná ostuda.)

3) **zásadní je udělat rozhovor, natočit ho.** (Prý to jde na chytrý telefon.) Tipované trvání: 40-60 minut. Přepsat ho (jako mluvení dvou postav třeba v divadelní hře, včetně „smích“ a dalších neřečených indikací). *Poslat ho vedoucímu práce.* (Ten zatím nebude vstupovat s komentářem; maximálně s poznámkou, na co by se šlo doptat.) Poté si ho číst znovu a znovu, poznámkovat na marži, podtrhávat, psát otazníky, vypisovat si témata, nápady, všimnout si sjednocujících prvků a též překvapujících bodů...;

4) poslat ho též kolegovi ze dvojice k přečtení a sdělení názoru, třeba už s určitým názorem svým;

5) zkusit si napsat résumé rozhovoru v podobném formátu jako návodný text, jako *příběh* pana P., ale možná s více citacemi, které dávat do uvozovek nebo kurzívou;

4) poslat ho kolegovi se žádostí o přečtení (tzv. postup triangulace);

5) opravenou či doplněnou verzi *poslat vedoucímu práce, který bude text nějak komentovat*; pokud byla verze hodně změněna podle nápadů kolegy, poslat ji i jemu;

6) přistoupit k interpretaci či výkladu či komentáři příběhu, už možno a žádoucí v psychologických pojmech; *opět poslat vedoucímu práce a kolegovi.*

Tím bude práce skončena a obdržíte zápočet.

Celkově se tak bude operovat třemi texty:

1) přepsaný rozhovor (v úvodu, ještě než bude sled otázek, uvést základní biografické údaje o respondentovi jako pohlaví, věk, rodiče, sourozenci, absolvované školy, zaměstnání, rodinný stav a další, co uznáte za relevantní, a ideálně také jeho současnou volbu idolů);

2) rozhovor převedený do příběhu;

3) interpretace příběhu;

Harmonogram

Časový ideální průběh vidíme následující:

- příští týden: vybrat si kolegu pro dvojici: *jeden z dvojice* nám utvořenou dvojici oznámí na Moodlu; udělat si pro sebe odpověď na instrukci *Které máš nejoblíbenější známé osobnosti? (herci, zpěváci, sportovci...)* *Zkus napsat, co se Ti na nich líbí, případně proč si myslíš, že jsou tak oblíbení;*

- příští nebo další týden: zkusit si heslovitě udělat etapy vývoje idolů; orientačně si zapátrat, kdo by mohl být Váš respondent;

- do konce října zkusit provést *rozhovor*; kdyby pocit, že se nepodařil, zopakovat pokus (do prvního týdne v listopadu);

- přepsat ho a poslat už s eventuálními svými poznámkami kolegovi (jedno jakým kanálem) a vedoucímu práce (do Moodlu) do poloviny listopadu;

- vrátit kolegovi Váš názor na jeho rozhovor a napsat *příběh* vašeho respondenta: poslat kolegovi a vedoucímu práce do konce listopadu až půlky prosince;

- napsat *interpretaci* do konce prosince a poslat ji kolegovi a vedoucímu.